

Äldres delaktighet i samhället

– En summering (inkl. länkar/referenser) av presentation i samband med Äldrepolitiskt seminarium 10 februari 2023 arrangerat av Ålands landskapsregering.

Vad innebär delaktighet?

För definition, se [Myndigheten för delaktighet](#). Genom att bekanta dig med myndighetens sida kan du också få information om hur material kan göras tillgängliga.

Vad vet vi om betydelsen av äldre personers känsla av delaktighet?

År 2017 publicerades rapporten [De äldres delaktighet på Åland](#). Rapporten var en samproduktion mellan Ålands statistik och utredningsbyrå (ÅSUB) och Högskolan på Åland (HÅ) där datamaterial som samlats in vid respektive institution sammanställdes och analyserades.

”Resultaten indikerar att aktivt deltagande på politiska, ekonomiska och samhällseliga arenor är kopplat till *bättre självskattad hälsa* hos de äldre. Att proaktivt arbeta för de äldres delaktighet bidrar till bättre subjektivt upplevd hälsa, men kan även antas motarbeta psykisk ohälsa i form av ensamhet och social isolering. En av de framtida utmaningarna är frågan om hur samhället mest effektivt kan ta vara på potentialen som finns hos den alltmer växande gruppen av äldre ålänningar. Resultaten i denna rapport visar att bland annat inom politiskt beslutsfattande, yrkesliv och frivillighetsarbete borde de äldre ses som en allt större resurs i det åländska samhället”. (Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2017, s. 13)

Även internationella studier visar att det finns samband mellan delaktighet och förbättrad självskattad hälsa och livskvalitet, minskad sjuklighet och minskad dödlighet (Dehi Aroogh & Mohammadi Shahboulaghi, 2020; Douglas et al., 2017; Fischl et al. 2020; Levasseur et al. 2010).

Är delaktighet en rättighet eller guldkant på tillvaron?

Mänskliga rättigheterna (FN) är intimt förknippade med demokratiska värden. Delaktighet är vidare en del av globala, nationella och lokala mål som rör social hållbarhet. Ett av syftena med den relativt nya äldrelagen, Äldrelag (2020:9) för Åland, är att stärka äldre personers delaktighet.

I äldrelagen omnämns specifikt att rätten till självbestämmande beaktas i fråga om beslut som rör de egna levnadsförhållandena och valet av tillbudsstående socialvårdtjänster och service samt att förbättra de äldres demokratiska inflytande i politiskt beslutsfattande som berör den äldre befolkningens levnadsförhållanden framför allt genom införande av äldreråd.

Specifika teman som behandlades under föreläsningen

Ålderism som ett hot mot delaktighet

Ålderism kan definieras som negativa inställningar eller diskriminering utifrån en individs ålder eller som en process av systematisk stereotypisering och diskriminering av människor på grund av att de är äldre. Att systematiskt stereotypisera och tillskriva äldre personer negativa egenskaper kan bidra till social stämpling med förlust av självkänsla och färdigheter (Jönsson, 2021), vilket kan påverka känslan av att vilja/ha förmåga att vara delaktig och är inte förenligt med målet att stödja äldre personers förmåga att klara sig på egen hand (Ålands landskapsregering, 2020).

Digitalisering som en möjlighet för och hot mot delaktighet

Digitalisering skapar nya möjligheter till delaktighet och nyttjas allt mer ofta bland den äldre befolkningen för att kunna vara delaktig/vara i ett sammanhang. Att vara tillsammans med andra "över internet" är ett annat sätt att vara med andra och är inte bara förenligt med positiva erfarenheter, utan även med t ex osäkerhet, rädsla och motstånd. Vidare har det konstaterats att äldre personer med begränsade sociala kontakter har också sämre förutsättningar för att kunna använda digital teknik för social delaktighet och att digitaliseringsprocessen inte är jämlik (Nyman & Isaksson, 2014; Fischl et al., 2020).

Äldres personers delaktighet - en resurs i samhället

I samhällsdebatten kan det vara av värde att lyfta äldre som en resurs i samhället (motvikt mot negativa föreställningar om äldre befolkningen). Det finns kända samband mellan att känna sig värdefull och att kunna bidra till samhället och ett gott åldrande. Exempel på områden där äldre är en resurs är obetalt frivilligarbete någon förening och/eller att vara närståendevårdare. Frivilligarbete kräver dock ofta att personen ska kunna ta sig till någon plats och det krävs således att det finns transportmöjlighet. Vidare känner många ett stort värde i att kunna vara närståendevårdare, men rollen kan vara tung både fysiskt och psykiskt. Det har i studier på Åland konstaterats att självs kattad hög börda vid närståendevård har samband med ensamhet, brist på givande fritidssysselsättning, svaga ekonomiska förutsättningar och den egna bristande hälsan (Holmberg & Mattsson, 2016)

Vad säger aktuell forskning från Åland om äldre personers delaktighet i samhället?

Under våren 2022 genomfördes en enkätundersökning bland äldre personer på Åland. Datainsamlingen genomfördes i samarbete med det tvärvetenskapliga forskningsarbetet GERDA. Motsvarande data som samlades in på Åland samlades även in i Österbotten/Södra Österbotten (Finland) och Västerbotten (Sverige).

Resultat från Åland gällande bland annat ålderism, välfärdsteknologi och digitalisering, samt äldre som en resurs i samhället presenteras under 2023 i Högskolan på Ålands rapportserie:

Erika Boman
Äldres delaktighet i samhället
Äldrepolitiskt seminarium 10.2.2023

<https://www.ha.ax/forskning-samverkan/publikationer/>

Delrapport 1, som omfattar socioekonomiska variabler och hälsa i allmänhet – med inriktning på fysisk hälsa, aktivitet och sjukdomar samt användning av vård, tjänster och välfärdsteknologi finns redan publicerad:

https://drive.google.com/file/d/1ZVs9NMz2I08D7_iz_CPznJg3Z57ihTy4/view?usp=share_link

Mariehamn, 17.2.2023

Erika Boman

Medicine doktor/leg. sjukskötare

TL överlärare, Högskolan på Åland/Lektor, Umeå universitet (10%)

Kontakt:

E Boman konsulttjänster

ebomankonsult@gmail.com

Referenser

- Dehi Aroogh, M., & Mohammadi Shahboulaghi, F. (2020). Social Participation of Older Adults: A Concept Analysis. *International journal of community based nursing and midwifery*, 8(1), 55–72. <https://doi.org/10.30476/IJCBNM.2019.82222.1055>
- Douglas, H., Georgiou, A., & Westbrook, J. (2017). Social participation as an indicator of successful aging: an overview of concepts and their associations with health. *Australian health review*, 41(4), 455–462. <https://doi.org/10.1071/AH16038>
- Fischl, C., Lindelöf, N., Lindgren, H. et al. (2020). Older adults' perceptions of contexts surrounding their social participation in a digitalized society—an exploration in rural communities in Northern Sweden. *European Journal of Ageing* 17, 281–290. <https://doi.org/10.1007/s10433-020-00558-7>
- Holmberg, I & Mattsson, A. (2016). Äldre kvinnor på Åland som är närståendevårdare. Faktorer som påverkar upplevelse av bördan. Högskolan på Åland. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/112276/Holmberg_Ida.Mattsson_Anna.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Jönson, H. (Red.) (2021). Perspektiv på ålderism. Social Work Press. <https://portal.research.lu.se/sv/publications/perspektiv-p%C3%A5-%C3%A5lderism>
- Levasseur, M., Richard, L., Gauvin, L., Raymond, É. (2010). Inventory and analysis of definitions of social participation found in the aging literature: Proposed taxonomy of social activities. *Social Science & Medicine*, 71(12), 2141-2149. doi: 10.1016/j.socscimed.2010.09.041.
- Myndigheten för delaktighet (2022). Frågor om delaktighet och tillgänglighet. <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>
- Nyman, A., & Isaksson, G. (2015). Togetherness in another way: Internet as a tool for togetherness in everyday occupations among older adults. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 22, 387 - 393.